

ҒТАР 16.21.27

Ғылыми мақала

Ә.С. Сейтжанов, Д.А. Мадалхан¹Халықаралық «ORDA» жоғары колледжі,

Қызылорда қ., Қазақстан

²Қорқыт ата атындағы Қызылорда университеті,

Қызылорда қ., Қазақстан

(E-mail: ¹seitjanov.alaidar@gmail.com; ²danabek.amanuly@gmail.com)**Социоллингвист-ғалым Аман Абасиловтың әлеуметтік лингвистикалық тұжырымдары**

Аңдатпа. Жаһандану мен тілдік отарсыздану үдерістері посткеңестік қоғамдардағы тіл саясатын жаңа ғылыми-теориялық негізде пайымдауды талап етіп отыр. Мақаланың мақсаты – социоллингвист-ғалым, профессор Аман Абасиловтың әлеуметтік лингвистика саласындағы іргелі тұжырымдарын жүйелеу және олардың қазіргі қазақ тіл білімі мен түркі әлемі үшін маңызын айқындау. Зерттеудің ғылыми маңызы ғалым концепцияларының алғаш рет біртұтас парадигма ретінде сарапталуында, ал практикалық маңызы оның ұсыныстарының мемлекеттік тіл саясатын дамыту бағдарламаларына тікелей қолданылу мүмкіндігінде. Жұмыс теориялық талдау мен синтез, дескриптивті, компаративті, контекстуалды және заңдық-құқықтық талдау әдістеріне сүйенді; эмпирикалық база ретінде ғалымның 2002–2026 жылдары жарық көрген монографиялары, оқу құралдары мен сараптамалық мақалалары алынды. Нәтижесінде ғалым тұжырымдары 12 тақырыптық бағыт аясында жүйеленіп, олардың Дж. Фишманның тілдік өміршеңдік теориясымен үндестігі, сондай-ақ Б. Спольски моделінен деколонизациялық және лингво-экономикалық прагматизм («табыс тілі») қырларымен ерекшеленетіні дәлелденді. Зерттеудің құндылығы – қазақ социоллингвистикасының теориялық аппаратын «лингвистикалық тәуелсіздік», «лингвистикалық шизофрения», «отарсыз ономастика» ұғымдарымен байытуында. Қорытындының практикалық мәні ЖОО-ларда кәсіби қазақ тілін оқытуды «Қазтест» жүйесімен интеграциялау, тіл дамытуға бөлінген қаржыны «шара өткізуден» «өнім жасауға» бағыттау сияқты нақты ұсыныстармен айқындалады.

Түйін сөздер: Аман Абасилов, әлеуметтік лингвистика, тіл саясаты, тілдік жоспарлау, тілдік отарсыздану, латын әліпбиі, ономастика, терминология, табыс тілі, түркі әлемі

DOI: <https://doi.org/10.71078/b20dxb55>

Түсті: 11.09.2026; Мақұлданды: 11.10.2026; Онлайн қолжетімді: 16.10.2026.

Кіріспе

Жаһандану дәуіріндегі трансформациялық үдерістер мен геосаяси өзгерістер қоғамдағы тілдердің қызмет ету кеңістігін, олардың әлеуметтік мәртебесі мен функционалдық даму бағыттарын қайта айқындауды талап етеді. Тіл мен қоғамның өзара сабақтастығын зерттейтін әлеуметтік лингвистика (социоллингвистика) ғылымы бүгінде мемлекеттік тұрақтылық пен ұлттық қауіпсіздіктің стратегиялық құралына айналып отыр. Әсіресе посткеңестік елдердегі тілдік отарсыздану үдерістері аясында тілдік ахуалды реттеу мен ұлттық тіл саясатын жаңа ғылыми-теориялық негізде пайымдау заман талабына айналды. Посткеңестік Қазақстан қоғамында ұзақ жылдар бойғы орыстандыру саясаты салдарынан қалыптасқан асимметриялық диглоссия мен ұлт санасындағы «лингвистикалық шизофрения» құбылысын жою, мемлекеттік тілдің

қолданыс өрісін таза эмоциялық деңгейден прагматикалық экономикалық нарық («табыс тілі») деңгейіне өткізу мәселесі тақырыптың өзектілігін арттыра түседі.

Қазақ тіл білімінде бұл саланың негізін салушылар Б. Хасанұлы, Э.Д. Сүлейменова, Н.Ж. Шаймерденова сияқты ірі ғалымдардың зерттеулерін жалғастыра отырып, қазақ әлеуметтік лингвистикасын жаңа сапалық деңгейге көтерген ғалымдардың бірі — профессор Аман Абасилов. Оның ғылыми концепциялары қазақ тілінің қоғамдағы нақты функционалдық ахуалын, заңды мәртебесін, отарсыз ономастика мен терминологиялық кеңістігін жай ғана статикалық таңбалар жүйесі ретінде емес, ұлттық сана мен әлеуметтік экзистенцияның динамикалық көрінісі ретінде қарастыруымен құнды. Ғалым өзінің іргелі зерттеулерінде тілдік дамуды жоспарлаудың теориялық негіздерін қалыптастырып, қоғамдағы лингвистикалық теңсіздіктер мен санадағы отаршылдық белгілерін жоюдың ғылыми парадигмасын ұсынды.

Зерттеудің мақсаты — қазақстандық белгілі социоллингвист-ғалым Аман Абасиловтың әлеуметтік лингвистика саласындағы ғылыми-теориялық тұжырымдарын жүйелеу, оның тіл саясаты, тілдік отарсыздану, ономастика мен терминология бағыттарындағы еңбектеріне терең ғылыми талдау жасай отырып, ғалым концепцияларының қазіргі тіл білімі мен түркі әлемі үшін маңыздылығын, жаңашылдығын айқындау. Қойылған мақсатқа қол жеткізу үшін мынадай міндеттер белгіленді:

- А. Абасиловтың қазақ тілінің әлеуметтік келбеті, аймақтық қолданысы, заңды мәртебесі және қолдану өрісі туралы іргелі пайымдауларын саралау;

- ғалымның тілдік ахуал, біржақты қостілділіктен арылу, тіл саясаты және тіл дамуын жоспарлауды эмоциялық деңгейден экономикалық деңгейге көшіру концепцияларын отандық және халықаралық теориялық модельдер контекстінде зерттеу;

- ғалым еңбектеріндегі ЖОО-да мемлекеттік тілді оқыту (кәсіби қазақ тілі мен «Қазтест» интеграциясы), отарсыз ономастика мен эргонимдерді реттеу, терминологиялық қордағы кірме сөздер мен варваризмдерді ажырату мәселелерін кешенді талдау;

- әліпби ауыстырудың әлеуметтік астарын саралай отырып, А. Абасиловтың ғылыми мұрасының қазақ социоллингвистикасына қосқан үлесін бағалау және оның түркі әлемі тұрғысынан маңызын айқындау.

Мақаланың мазмұндық әрі концептуалды арқауын ашу мақсатында мынадай негізгі зерттеу сұрақтары қойылды: 1) Аман Абасиловтың қазақ социоллингвистикасына қосқан негізгі ғылыми үлесі қандай? 2) Ғалымның тіл саясатына қатысты көзқарастары, әсіресе тіл өміршеңдігін экономикалық құндылықтармен («табыс тілі») байланыстыру концепциясы Қазақстандағы тілдік жоспарлаудың дамуына қалай ықпал етті?

Зерттеу әдістемесі

Зерттеудің эмпирикалық негізі мен негізгі материалдары ретінде ғалым А. Абасиловтың 2002–2026 жылдар аралығында жарық көрген ғылыми монографиялары, оқу құралдары, әдістемелік нұсқаулықтары, сондай-ақ мерзімді баспасөз беттері мен «Ана тілі» газеті, «Inbusiness.kz», «Halyqline» ақпараттық порталдарындағы сараптамалық мақалалары мен әлеуметтік желідегі авторлық тұжырымдамалық жазбалары алынды.

Қойылған міндеттерді шешу және мақаланың негізгі зерттеу сұрақтарына нақты жауап беру мақсатында пәнаралық кешенді лингвистикалық және әлеуметтік-әдіснамалық тәсілдер жүйесі қолданылды. Ғалым еңбектеріндегі негізгі ұғымдар мен прагматикалық концепцияларды саралап, ортақ ғылыми пайымдаулар жасау үшін теориялық талдау және синтез әдісі негізге алынды. А. Абасиловтың әлеуметтік лингвистика, отарсыз ономастика мен терминология бағыттарындағы, соның ішінде Сыр өңірінің ойконимдік және эргонимдік жүйесін стратиграфиялық жіктеу бойынша

идеяларын ғылыми айналым тұрғысынан сипаттауда дескриптивті (сипаттамалы) әдіс пайдаланылды. Отандық ғалымның пайымдауларын Батыс социолінгвистика мектептерінің классикалық модельдерімен және посткеңестік түркітілдес елдердің әліпби реформаларымен салыстыра зерделеу мақсатында компаративті талдау әдісі қолданылды. Сонымен қатар ұлттық заңнамадағы құқықтық коллизияларды, тілдік фактілер мен қоғамдық-саяси құбылыстардың өзара байланысын ғалым тұжырымдары аясында зерттеу үшін контекстуалды, заңдық-құқықтық және функциялық талдау тәсілдері біртұтас әдіснамалық арнада ұштастырылды.

Тақырыптың зерттелу дәрежесі

Әлеуметтік лингвистика – тілдің қоғамдық табиғатын, оның әлеуметтік құрылыммен, мемлекеттік саясатпен, экономикалық нарықпен және мәдениетпен байланысын пәнаралық деңгейде зерттейтін іргелі ғылым саласы. Ғалым А. Абасиловтың әлеуметтік лингвистикалық тұжырымдарын жүйелеу үшін отандық тіл білімі мен Батыс социолінгвистика мектептерінің классикалық және заманауи концепцияларына теориялық-әдіснамалық шолу жасау маңызды.

Отандық тіл білімінде тілдің әлеуметтік саралануы мен қоғамдық қызметі туралы алғашқы лингвистикалық идеялар XX ғасырдың басындағы А. Байтұрсынұлы еңбектерінен бастау алады (Байтұрсынұлы, 1992:395). Ол тілдің тарихи-әлеуметтік себептермен өзгеруін сипаттайтын «тілдің басқалануы» ұғымын енгізді. Кейіннен Қ. Жұбанов бұл бағытты дамытып, қоғамдағы әлеуметтік-саяси өзгерістердің тілдік жүйеге әсерін «тілдің жарықшақтануы» теориясы аясында түсіндірді (Жұбанұлы, 2013:439). Егемендік кезеңінде бұл мектептің дәстүрі макросоциолінгвистикалық арнада жаңа сапаға ие болды. Б. Хасанұлының іргелі зерттеулерінде Қазақстандағы ұлттық-тілдік қатынастар, ана тілі категориясы, қостілділік сипаты мен кеңестік тіл саясаты салдарынан қазақ тілінің функциялық тарылуы мен жіктелу процестері алғаш рет жүйелі талданды (Хасанұлы, 1992:17). Ә.Д. Сүлейменованың еңбектерінде Қазақстанның тілдік ландшафты, тілдердің қызмет ету динамикасы, тілдік ассимиляция мен контактология мәселелері терең ғылыми негізделсе (Сүлейменова және т.б., 2007:28), Н.Ж. Шаймерденованың зерттеулерінде тіл саясаты, этникалық бірегейлік, қалалық лингвистикалық ландшафт пен тілдік ахуалдың әлеуметтік-мәдени аспектілері жан-жақты сараланды (Шаймерденова, 2012:39).

Мақаланың халықаралық теориялық базасы Батыс социолінгвистика мектебінің классикалық концепцияларына сүйенеді. Тілді сақтау, тіл ауыстыру және тілдің өміршеңдігі мәселелері Джошуа Фишманның іргелі ілімдері аясында қарастырылады. Фишман тілдің өміршеңдігі оның отбасы деңгейіндегі ұрпақтар сабақтастығына және символдық беделіне тікелей байланысты екенін дәлелдеген (Fishman, 2021). Тіл саясатының құрылымдық деңгейлерін (идеология, тәжірибе, менеджмент) жүйелеген Бернард Спольскидің моделі (Spolsky, 2021) мен тілдік экология мен тілдік жоспарлаудың алғашқы параметрлерін жасаған Эйнар Хаугеннің теориясы (Haugen, 2018) мақаланың әдіснамалық өзегін құрайды. Спольски тілдің нақты қуаты оның экономикалық нарықтағы тиімділігі мен басқарушы элитаның тілдік мінез-құлқына тәуелділігін негіздесе, Хауген тілдік кодификация мен модернизация үлгілерін (әліпби мен терминология реформасы) ғылыми сипаттады.

Сонымен қатар қоғамдағы тілдік жіктелістің әлеуметтік мәртебеге тәуелділігін және жоғары (H) мен төмен (L) мәртебелі тілдік формалардың асимметриясын айқындаған Чарльз Фергюсон (Ferguson, 2020) мен тілдік вариативтілік, ортаның қысымы және әлеуметтік стратификация теориясының негізін салушы Уильям Лабовтың тұжырымдары (Labov, 2018) көптілді ортаның субъект психологиясына әсерін түсінуге мүмкіндік береді.

Аман Абасилов осы отандық және әлемдік ғылыми мектептердің теориялық қағидаттарын интеграциялай отырып, қазақ қоғамының постколониалды шындығына,

тарихи зардаптарына және бүгінгі демографиялық-саяси конъюнктурасына бейімделген дербес социолингвистикалық пайымдаулар жүйесін қалыптастырды. Ғалым бұл халықаралық модельдерді таза сипаттамалық деңгейден шығарып, ұлттық сананың отаршылдық белгілерін («лингвистикалық шизофрения») жоюдың, тілдік жоспарлауды нарықтық прагматизмге («табыс тілі») көшірудің және кеңістікті қайта таңбалаудың («отарсыз ономастика») жаңа ғылыми парадигмасын жасау үшін сәтті қолданды.

Нәтижелер мен талқылаулар

Мақаланың жоғарыда көрсетілген зерттеу сұрақтарына жауап беру мақсатында ғалымның әлеуметтік лингвистикалық тұжырымдары Батыс социолингвистика мектебінің көрнекті өкілдерімен және отандық ғалымдардың ілімдерімен салыстыра талқыланды. Біз оны 12 тақырыптық аяда қарастыруды жөн көрдік.

1. Қазақ тілінің әлеуметтік келбеті мен тірі тынысы туралы тұжырымдары. Ғалым Аман Абасилов қазақ тілінің әлеуметтік дамуындағы деформациялық процестерді тарихи-саяси факторлармен байланыстырады. Ғалымның айтуынша, қазақ тілінің дағдарысы 1938 жылғы орыстандыру саясатынан бастау алып, тәуелсіздік кезеңінде де толық оңалған жоқ. Нәтижесінде қазақ және орыс тілдері қатар қолданылып, билік пен элита орыс тілінің үстемдігін сақтап келді. Дегенмен жаңа саяси өзгерістер мен 2021 жылғы санақ бойынша қазақтардың 70,4 % үлеспен моноұлтты бағытқа түсуі тіл тынысын күшейтуде (Абасилов, 2023a). Ғалым бұл процестің уақыт пен жағымды факторларды қажет ететінін атап өтеді.

«Мемлекеттік тіл: әлеуметтік лингвистикалық проблемалары, оларды аймақтық тұрғыдан шешу жолдары» атты монографиясында аймақтық асимметрия көрсетілген: оңтүстік пен батыс аймақта қазақ тілі үстем болса, солтүстік, шығыс пен орталық аймақтарда жағдай мүлдем бөлек. Алматы, Астана секілді ірі мегаполистерде халықтың тығыздығы мен этникалық әртүрлілігі орыс тілін «ортақ тіл» ретінде ұстап тұр. Адам қазақша сөйлегісі келгенімен, айналасындағы орта (көшедегі жазулар, дүкендегі қызмет, көршілер) орыстілді болғандықтан, еріксіз сол ағымға бейімделеді. Тілдік ортаның жоқтығы үйренушілердің ынтасын басып, білетіндердің өзін орысша сөйлеуге мәжбүрлейді (Абасилов, 2021:26–27).

Автор «Қазақша сөйлеу “сәнді әрі тиімді” болған кезде, танымалдылық мәселесі өздігінен шешіледі» деген мақаласында: «Біздің қоғамда қазақ және орыс тілдерінің қатар қолданылуы қазақтардың параллель екі әлемде өмір сүруіне әкеліп отыр. Қазақ тілінде үйде, базарда сөйлеседі, достармен әзілдеседі, мектепте білім алады. Оны көпшілігі ана тілі деп санағанымен, ресми және күрделі мәселелерге жарамсыз деп есептейді. Ал орыс тілінде заңдар жазылады, ғылымда қолданылады, бизнес-келіссөздер жүргізіледі. Оны интеллектпен, билікпен және элитарлықпен байланыстыратын құрал деп санайды. Екі тілді қатар қолданудың қаупі неде? Ол санадағы отаршылдықты сақтап қалады. Қазақтар өз ана тілін кванттық физика немесе халықаралық құқық үшін “жеткілікті деңгейде дамымаған” деп сене бастайды. Бұл лингвистикалық шизофренияға әкеледі: қазақтар өзін орыс тілінде сөйлегенде ғана толыққанды сезінетіндей күй кешеді. Бұдан арылудың жолы — отарсыздану», — деген ой түйеді (Абасилов, 2026a).

Ғалым «Әлеуметтік лингвистика» атты оқу құралында тілді сауықтырудың мынадай үш міндетін көрсетеді: 1) қазақ тілінің қарым-қатынастық рангісі жан-жақты зерттелуі керек — бұл оның қазіргі хал-жағдайына әлеуметтік лингвистикалық сипаттама беру деген сөз; 2) қазақ тілінің заңдылық рангісін нақтылау керек — бұл оның мемлекеттік мәртебесін іс жүзіне асыру деген сөз; 3) қазақ тілінің жағдайын жақсарту бойынша нақты шаралар белгіленуі қажет — бұл адамдардың тілді саналы түрде дамыту мүмкіндігін іске қосу деген сөз (Абасилов, 2016a: 169). Ал Facebook парақшасында ғалым Қазақстанда Президенттен бастап топ-менеджерге дейін қазақ тілінде сөйлегенде ғана «қазақ тілі

— табыс тілі» деген анықтаманың пайда болатынын жазады (Абасилов, 2025d). Бұл тұжырымдар У. Лабов, Ч. Фергюсон, Б. Спольски, Б. Хасанұлы және Ә.Д. Сүлейменованың теорияларымен үндеседі.

2. Қазақ тілінің заңды мәртебесі және қолдану өрісі туралы тұжырымдары. Социолінгвист-ғалым А. Абасилов ұлттық құқықтық кеңістіктегі заңнамалық терминология мен заңды мәртебенің де-факто қолдану өрісіне терең ғылыми ревизия жасайды. «Inbusiness.kz» ақпараттық порталында жарық көрген зерттеуінде ғалым түбегейлі реформалық ұсыныс тастап, «мемлекеттік тіл» деген терминді «ресми тіл» деп ауыстыру қажеттігін негіздейді. Оның пайымдауынша, «мемлекеттік тіл» ұғымы құқықтық алаңда жасанды сипатқа ие әрі ол конституциялық деңгейде орыс тілінің заңды үстемдігін жанама түрде меңзейді (Абасилов, 2026с). Тілші-ғалым «Ана тілі» газетінде жарияланған еңбегінде бұл құқықтық коллизияны тереңдете түсіп, Конституция мен «Тіл туралы» заңда орыс тіліне ешқандай дербес «ресми тіл» мәртебесі берілмегенін, тек қолданыс аясы ғана анықталғанын дәлелдейді. Құқықтық негізсіз орыс тілін ресми мемлекеттік деңгейде балама құрал ретінде тану — заңсыз әрекет, өйткені ол елдегі көптеген этностардың бірінің ғана тілі болып табылады (Абасилов, 2023b).

Ғалым заңды мәртебе мен нақты қоғамдық функциялардың өзара байланысын философиялық-биологиялық метафора арқылы сипаттап, мемлекеттік мәртебені қазақ тілінің «қаңқасы немесе тәні», ал қоғамдық өмірдегі нақты қолданысын оның «қаны» деп бағалайды. Осы орайда ол жоғарыдан бұйрық күтпей-ақ, заңнамалық қаңқадағы бос тұрған функциялық тамырларға ұлт болып қан жүгіртудің уақыты келгенін алға тартады (Абасилов, 2026а). Жоғарыда аталған «Әлеуметтік лингвистика» атты оқу құралында профессор мемлекет институты мен заңды мәртебелі тілдің арасындағы функционалдық симбиозды ашып, ресми тілді «басқарудың институттанған тілі, биліктің өмір сүру тілі» ретінде анықтайды (Абасилов, 2016а:170). А. Абасиловтың тұжырымдауынша, мемлекеттік тілді білудің әлеуметтік қажеттілігі табиғи түрде жүзеге асқанда, одан тек мемлекет қана емес, сонымен бірге сапалы білім, мансаптық өсу мен нарықтық артықшылықтарға ие болатын әрбір жеке азамат прагматикалық ұтысқа кенеледі. Бұл тұжырымдар Батыс социолінгвистикасындағы Б. Спольскидің тілдік менеджмент және құқықтық реттеу, Ч. Фергюсонның институттанған тілдік мәртебе (статус) және Дж. Фишманның әлеуметтік уәж (мотивация) теорияларымен толықтай үндеседі. Сондай-ақ ғалымның пайымдары отандық социолінгвистер Б. Хасанұлының тілдік рангілер мен Ә.Д. Сүлейменованың мемлекеттік тілдің функциялық үстемдігі туралы ілімдерін жаңа заңдық-құқықтық парадигмамен байытып, Қазақстандағы тілдік жоспарлаудың даму бағыттарын ғылыми тұрғыдан айқындайды.

3. Ана тілі категориясының әлеуметтік лингвистикалық мәні туралы тұжырымдары. Аман Абасилов «ана тілі» категориясының әлеуметтік лингвистикалық, психологиялық және аксиологиялық табиғатын тұлғаның антропологиялық даму заңдылықтарымен сабақтастыра отырып, біртұтас ғылыми жүйеде негіздейді. Ғалымның «Әлеуметтік лингвистика сөздігі» еңбегіндегі пайымдауынша, ана тілі — адамның бала кезінен (бесік тілі) үлкендердің сөйлеуіне еліктеуі арқылы санасыз түрде меңгерген бірінші тілі. Ол әдетте ата-анасының біреуінің тілдік кодымен сәйкес келеді. Бұл бастапқы лингвистикалық дағды статикалық құбылыс емес: ол ересек жаста субъектінің әлеуметтік-коммуникативтік ортасына байланысты сақталуы немесе өзгеріске ұшырауы мүмкін. Соған сәйкес ана тілі функционалдық тұрғыдан бірінші тіл, екінші тіл, шеше тілі немесе қоғамдық басым тіл рөлдерін қатар атқара алады. Автор адамның кейінірек өзге тілді меңгеріп, оның негізгі қарым-қатынас құралына айналатын маргиналды жағдайларын да жоққа шығармайды. Алайда мұндай трансформация үдерісінде де тұлға санасында өзінің алғашқы бесік тіліне деген ерекше жағымды эмоционалды-психологиялық қатынас пен ішкі рухани байланыс тұрақты сақталып қалады (Абасилов, 2016b:12).

Ғалым «Әлеуметтік лингвистика» атты оқу құралында бұл ұғымның құндылықтық сипатын тереңдете түсіп, адам өз өмірінде қандай тілді қолданса да, солардың ішіндегі ең маңыздысы, қасиеттісі әрі ардақтысы тек ана тілі екенін ерекше атап көрсетеді. Ғалым бұл феноменнің мәнін оның экспрессивтік табиғатымен байланыстырады: ана тілінде бесік жыры, табиғи әзілдер мен ең шынайы адами сезімдер айтылатындықтан, ол — прагматикалық есептен тыс тұратын нақты «жүрек тілі». Адам қоғамда өзге ресми немесе технологиялық тілдерді қаншалықты меңгергенімен, оның ішкі рухани болмысы мен табиғи эмоциялық реакциялары тек ана тілінде ғана толыққанды көрініс табады (Абасилов, 2016a:28).

Бұл сабақтасқан ғылыми концепция әлеуметтік лингвистика мен психолингвистиканың халықаралық классиктері Дж. Фишманның тұлғаның алғашқы тілдік бірегейлігі мен символдық беделі және Э. Хаугеннің тілдік мінез-құлықтың психо-экологиялық аспектілері туралы ілімдерімен толықтай үндеседі. Фишман мен Хауген қоғамдағы тілдік трансформациялар мен коннективтік қысымдарға қарамастан, адамның ішкі сезімдері мен ең шынайы бейресми қарым-қатынасы әрдайым «жүрек тілінің» (ана тілінің) құзыретінде қалатынын дәлелдеген. А. Абасиловтың бұл пайымдары өзінің ғылым жолындағы ұстазы Б. Хасанұлының ана тілінің ұлттық-психологиялық уәждемесі және этникалық топтардың лингво-мәдени бірегейлігі туралы теориялық тұжырымдарымен ғылыми симбиоз құрайды.

4. Тілдік ахуал туралы тұжырымдары. А. Абасилов «тілдік ахуал» ұғымының теориялық-әдіснамалық мазмұнын дескриптивті макросоциолингвистика тұрғысынан жүйелейді. Ғалым «Әлеуметтік лингвистика» атты оқу құралында бұл құбылысқа мынадай анықтама береді: «Тілдік ахуал дегеніміз — белгілі бір этникалық бірлестіктегі немесе көптілді әкімшілік-аумақтағы қарым-қатынасты қамтамасыз ететін тілдік құрылымдардың (жекелеген тілдер мен олардың өмір сүру формалары) қызмет ету жағынан бөлініп таралу үдерістері мен оған әсер етушілік күші бар түрлі әлеуметтік факторлардың жиынтығы» (Абасилов, 2016a:108). Оның пайымдауынша, тілдік ахуал социумдағы тіл өмірінің ең маңызды базисін (іргетасын) көрсетеді, ал оның шынайы мәні мен табиғаты тілдердің қоғамдық қызмет ету (функционалдық) ландшафтынан айқын көрініс табады.

Осы теориялық негізге сүйене отырып, ғалым Қазақстанның полиэтникалық кеңістігіндегі нақты тілдік ахуалды эмпирикалық тұрғыдан талдайды. Оның ғылыми ізденістері елдегі 130-дан астам этнос өкілінің іс жүзінде 128 тілде сөйлейтінін айқындап берді. Бұл сан алуан тілдік контингентті құрылымдық-функционалдық рангілеріне және атқаратын қоғамдық рөліне қарай үш негізгі топқа жіктейді: 1) қоғамдық қызметі кең тілдер; 2) қоғамдық қызметі тар тілдер; 3) қоғамдық қызметі нашар дамыған тілдер. Ғалым тілдердің мұндай әлеуметтік-функционалдық иерархиясын, оларды дамыту мен реттеу тетіктерін, сондай-ақ мемлекеттік тіл саясатының стратегиялық бағыт-бағдарын айқындауды тек әлеуметтік лингвистика ғылымының әдіснамалық құралдары арқылы ғана тиімді басқаруға болатынын негіздейді (Абасилов, 2016a: 99–100).

Бұл ғылыми тұжырымдама Батыс социолингвистикасындағы Ч. Фергюсонның көптілді қоғамдардағы тілдік профильдерді жіктеу және Э. Хаугеннің тілдік экологиядағы функционалдық дистрибуция теорияларымен терең сабақтасады. Фергюсон мен Хауген тілдік ахуалдың тұрақтылығы қоғамдағы тілдердің функциялық жағынан дәл бөлінісіне тәуелді екенін дәлелдеген. А. Абасилов ұсынған үш деңгейлі функционалдық модель отандық социолингвист Э.Д. Сүлейменованың Қазақстандағы тілдік ахуалдың типологиясы туралы ілімдерімен теориялық үндестік тауып, елдегі тілдік жоспарлауды ғылыми негізде жүзеге асырудың нақты бағдарын көрсетеді.

5. Тіл саясаты туралы тұжырымдары. Аман Абасилов «тіл саясаты» ұғымының теориялық-концептуалды негізін мемлекеттік реттеу мен саяси-әлеуметтік

институттардың белсенді ықпалы тұрғысынан айқындайды. Ол «Әлеуметтік лингвистика» атты оқу құралында бұл құбылысқа мынадай анықтама берген: «Тіл саясаты дегеніміз – мемлекет, қоғамдық ұйымдар тарапынан жүзеге асырылатын қоғамдағы тілдік ахуалды өзгертуге немесе тұрақтандыруға бағытталған саяси, әлеуметтік және лингвистикалық шаралар жүйесі» (Абасилов, 2016a:158). Ол жаһандық деңгейде тіл мәселесін түбегейлі әрі үзілді-кесілді шешкен бірде-бір мемлекет жоқ дей келе, елдің моноэтникалық немесе полиэтникалық сипатына қарамастан, тілдік қатынастарды реттеу – тұрақты ғылыми басқаруды қажет ететін үздіксіз процесс екенін атап көрсетеді. Алайда ғалым Қазақстандағы қазіргі тіл саясатының жүргізілу сипатына сыни тұрғыдан баға беріп, ғылымға негізделген тіл саясатын қалыптастыру мәселесі лингвист-ғалымдар ортасында үлкен қызығушылық туғызғанымен, мемлекеттік басқару мен саяси ортада бұл бағытқа әлі де терең мән берілмей, толыққанды қолға алынбай келе жатқанын ашық айтады.

Тіл саясатының құқықтық деңгейден шынайы функционалдық сипатқа көшу тетігін профессор өзінің ерекше концептуалды философиялық метафорасымен бекітеді. Оның пайымына сүйенсек, құқықтық мәртебе – қазақ тілінің «қаңқасы немесе тәні» болса, оның қоғамдық өмір салаларындағы нақты қолданысы – бойындағы «қаны». Шаралар жүйесі тиімді жұмыс істеуі үшін әкімшілік бұйрықтарды күтіп отырмай, сол құқықтық қаңқа мен тәндегі бос тұрған тамырларға ұлт болып, саналы түрде қан жүгірту қажет. Ғалым бұл мақсатты жүзеге асыруға еліміздегі қазіргі қолайлы демографиялық мүмкіндіктер мен мемлекет құрушы ұлттың интеллектуалдық қабілеті толық жететінін нық сеніммен білдіреді (Абасилов, 2025d).

Бұл ғылыми тұжырымдар халықаралық социолінгвистика теоретигі Б. Спольскидің тіл саясатының құрылымы және Дж. Фишманның тілдік сақталу жүйесі туралы теориялық модельдерімен толықтай үндеседі. Спольски тіл саясатының нәтижелілігі «тілдік идеология» мен мемлекеттік «тілдік менеджменттің» өзара үйлесімді интеграциясына байланысты екенін негіздеген. А. Абасилов Қазақстандағы саяси басқару аппаратының ғылыми әдіснамадан алшақтығын сынай отырып, тіл саясатын жаңа деколониалды арнаға бұрудың жолын көрсетеді.

6. Тіл дамуын жоспарлаудың ғылыми-теориялық негіздері туралы тұжырымдары. Ғалым Қазақстандағы тілдік құрылыс пен лингвистикалық модернизация үдерістерін басқарудың басты тетігі ретінде «тілдік жоспарлау» феноменінің ғылыми-әдіснамалық парадигмасын қалыптастырды. Ол өзінің оқу құралында бұл құбылыстың пәнаралық сипатын айқындап, тілдік жоспарлаудың тек тіл мамандарының ғана емес, заңгерлердің де қатысуын талап ететін кешенді мемлекеттік процесс екенін негіздейді (Абасилов, 2016a: 167). Оның пайымдауынша, лингвист-ғалымдар жоспарлаудың құрылымдық элементтері мен кезеңдерін сипаттап берсе, заңгерлер осы деректерге сүйене отырып, тілдік дамуды құқықтық тұрғыдан реттеудің нормативтік негіздемелерін жасайды. Осы орайда ғалым тілдік жоспарлаудың төрт кезеңнен (тілді таңдау, кодификациялау, жаңа қызметтерге сай реттеу / модернизациялау және оқу бағдарламалары мен БАҚ-ты бақылау процедуралары сияқты іске асыру тетіктерін әзірлеу) тұратын ғылыми моделін ұсынады.

Ғалым тілдік жоспарлаудың іске асыру тетіктерін тәуелсіз Қазақстанның нарықтық реалдығымен сабақтастыра отырып, прагматикалық реформалар ұсынады. Өзінің Facebook парақшасында: «Мемлекеттік тілді дамытуға арналған қаржыландыруды “шара өткізуден” “өнім жасауға” бағыттау керек», – деген концептуалды талап қояды (Абасилов, 2025d). А. Абасилов бұл мәселені таза «эмоциялық деңгейден» прагматикалық «экономикалық деңгейге» өткізуді ұсынып, «тілдің өміршеңдігі – оның экономикалық құндылығында» екенін дәлелдейді. Мемлекеттік тілді білу үдерісі құрғақ ұрандардан арылып, адамның жеке әл-ауқатын арттыратын, ақша табуға көмектесетін және мансап құруды қамтамасыз ететін нақты нарықтық құралға айналғанда ғана барлық әкімшілік

кедергілер өздігінен жойылады. Сонымен қатар ол «Ұлттың жанын ұлықтауымыз керек» деген мақаласында тіл өрісін кеңейтуді жоспарлауды алға тартады. Бұл бағыт мемлекеттік тілдің жаңа сөйлеушілерін дайындауды ғана емес, тілдегі ақпараттық, мәдени, ғылыми және білім беру ресурстарын заманауи контенттер арқылы байытуды көздейтін кешенді макросоциоллингвистикалық шараларды қамтиды (Абасилов, 2026d).

Бұл ғылыми тұжырымдар Батыс социоллингвистикасында тілдік жоспарлау теориясының негізін салушы Э. Хаугеннің төрт деңгейлі тілдік модельдеу (Selection, Codification, Elaboration, Implementation) концепциясымен, Б. Спольскидің тілдік уәждеме мен экономикалық нарық теориясымен және Дж. Фишманның тілдік өрісті жоспарлау модельдерімен толықтай үйлесім табады. Профессор А. Абасилов бұл халықаралық қағидаттарды қазақ тілінің постколониалды даму ерекшеліктеріне бейімдей отырып, тілдік кодификация, мәртебе және тілді қайта жаңғырту теорияларын жаңа нарықтық-прагматикалық идеялармен толықтырды.

7. Қостілділікпен көптілділіктің әлеуметтік-мәдени мәселелері туралы тұжырымдары. Ғалым А. Абасилов Қазақстанның әлеуметтік-мәдени кеңістігіндегі лингвистикалық диглоссия мен полиглоссия құбылыстарын макросоциоллингвистикалық және тарихи-саяси отарсыздану парадигмасы аясында кешенді түрде пайымдайды. Оқу құралында ғалым бұл феноменнің теориялық түсінігін былай деп айқындайды: «Қостілділік (билингвизм) – белгілі бір аумақ тіліндегі ұлтаралық (этносаралық) қарым-қатынасқа түсетін белгілі бір этникалық қауымдастықтың өкілдерінің немесе бүкіл қоғамның (социумның) әртүрлі жағдайда екі тілді (әдетте ана тілі мен екінші тілді) алма-кезек немесе қатар қолдануы» (Абасилов, 2016a: 148). Алайда А. Абасилов көптілді немесе қостілді әлеуметтік ортада тілдердің теңдігі мен теңгерімі көп жағдайда сақтала бермейтінін, қоғамдық-кәсіптік қызмет пен бейресми қарым-қатынаста міндетті түрде бір тілдің үнемі стратегиялық басымдыққа ие болатынын ғылыми негіздейді. Осы орайда ол негізгі функцияларды атқарушы басым тілді үстем тіл, ал қалғандарын қосымша тілдер деп жіктейді.

Ғалым қоғамдағы бұл тілдік иерархияның қалыптасуын тарихи тұрғыдан шегендейді. Оның пайымдауынша, кеңестік идеология қазақтарға «қос тіл – қос қанатың» деген жасанды саяси ұранды таңып, орыс тілін меңгеруді агрессивті түрде талап етті; бұл үдеріс соңында қазақ тілін барлық өмірлік маңызды салалардан ығыстырып, ұлтты бірыңғай орыс тіліне көшіруге, яғни асимметриялық біржақты қостілділікке алып келді. Өзінің Facebook парақшасында ғалым бұл лингвистикалық тығырықтан шығудың отарсыздану формуласын ұсынады: «Біржақты қостілділіктен арылу – бұл орыс тілінен бас тарту емес, бұл тілдік иерархияны бұзып, қазақ тілінің толыққанды мемлекеттік және қоғамдық мәртебесін қалпына келтіру арқылы теңқұқықты лингвистикалық орта қалыптастыру», – деп жазады (Абасилов, 2025d).

А. Абасилов «Тілдің әлеуметтік саралануы: лингвистикалық идеялардың бастауы мен дамуы» атты зерттеуінде бұл мәселені отандық ғылыми мектептің тарихи дәстүрімен сабақтастырады. Ғалым қазақ тіл біліміндегі тілдің әлеуметтік саралануы туралы идеялардың XX ғасырдың басындағы А. Байтұрсынұлының «тілдің басқалануы» ұғымынан бастау алып, Қ. Жұбанұлының қоғамдық өзгерістермен байланысты «тілдің жарықшақтануы» теориясында жалғасқанын, ал Б. Хасанұлының еңбектерінде кеңестік тіл саясаты салдарынан қазақ тілінің қоғамдық қызметінің тарылуы мен тілдік жіктелудің жаңа түрлерінің пайда болуы сипатталғанын ғылыми айналымға енгізеді (Абасилов, 2026b: 4).

Бұл бірізді тұжырымдар халықаралық социоллингвистика классиктері Ч. Фергюсонның диглоссия теориясымен және У. Лабовтың тілдің әлеуметтік стратификациясы мен тілдік мінез-құлықтың өзгеру үлгілері туралы ілімімен толықтай үйлеседі. Фергюсон қоғамдағы тілдердің жоғары және төменгі функциялық бөлінісін дәлелдесе, А. Абасилов

бұл концепцияны қазақ қоғамының постколониалды шындығына бейімдеп, тілдік отарсыздану арқылы теңқұқықты лингвистикалық орта орнатудың бағытын нақтылайды.

8. Тіл меңгерту мәселелері туралы тұжырымдары. А. Абасилов мемлекеттік тілді меңгерту процесінің ғылыми-әдіснамалық және қолданбалы мәселелерін лингводидактика мен макросоциолингвистиканың тоғысында қарастырады. Ғалым «“Тіл меңгеру” ұғымы: әлеуметтік лингвистикалық сипаттамасы» атты мақаласында «тіл меңгеру» ұғымына әлеуметтік-коммуникативтік сипаттама бере отырып, оны тек грамматикалық ережелер мен сөздік қорды механикалық түрде игерумен шектеуге болмайтынын негіздейді (Абасилов, 2025a:64). Оның пайымдауынша, шынайы тіл меңгеру – меңгерілген лингвистикалық құрылымдарды нақты сөйлеу жағдаятының контексіне сай прагматикалық тұрғыдан дұрыс қолдана білу қабілетімен өлшенеді. Ғалым оқыту жүйесінің құқықтық базасын қайта қарау қажеттігін алға тарта отырып, отандық тіл саясатындағы психологиялық кедергіні дөп басады: «Біз елдегі орыстілді өзге ұлт өкілдерінің мемлекеттік тілге деген көзқарасын оң бағытқа өзгерткенімізбен, орыстілді қазақтардың өз ана тіліне деген пиғылдары мен ішкі уәждерін (мотивациясын) әлі де толық трансформациялай алған жоқпыз», – дейді (Абасилов, 2025a:66).

Осы орайда ғалым жоғары оқу орындарының (ЖОО) тілдік емес мамандықтарында қазақ тілін міндетті пән ретінде сапалы жүргізудің стратегиялық маңызын айқындайды. А. Абасиловтың тұжырымдауынша, қазақ топтарында оқитын студенттер – болашақта мамандығы бойынша қазақ тілінде ғылыми мәтін туғызатын, термин жасайтын және қазақ тілін ғылым тіліне айналдыратын негізгі қозғаушы күш. Ал орыс топтарындағы білім алушылар үшін оқытуды тыңдау, айту, оқу және жазу дағдыларын дамыту сияқты негізгі коммуникативтік деңгейлермен шектей отырып, олардың да кәсіби бағытта мәтін құрау әлеуетін арттыру қажет. Бұл үдерісте «Кәсіби қазақ тілі» пәні нағыз функционалдық сауаттылықты қалыптастырушы негізгі құрал ретінде ЖОО-лардың барлығында оқыту тіліне қарамастан тегіс және қатаң талаптармен оқытылуы тиіс. Ғалым бұл пәннің нәтижесін «Қазтест» жүйесі арқылы бағалайтын арнайы тетік жасауды ұсынады; бұл болашақта тіл меңгерудің құқықтық-әкімшілік талаптарын нығайтуға жол ашады (Абасилов, 2025b:403). Сонымен қатар өзінің Facebook парақшасында ғалым бұл процестің саясаттандырылмауы керектігін ескертеді: мемлекеттік тілді оқыту және оның қолданыс аясын кеңейту әкімшілік мәжбүрлеу тетіктерімен емес, табиғи ынталандыру мен мотивация беру арқылы ғана тиімді жүзеге аспақ (Абасилов, 2025d).

Батыс социолингвистикасындағы Б. Спольски мен У. Лабов тілді оқыту процесінің табыстылығы оның қоғамдағы нақты функционалдық қажеттілігі мен сөйлеушілердің ішкі психологиялық ынтасына тікелей байланысты екенін дәлелдесе, профессор А. Абасилов оны отандық социолингвистер Б. Хасанұлының мемлекеттік тілді меңгерудің әлеуметтік-саяси факторлары және Ә.Д. Сүлейменованың тілдік біліктілікті деңгейлік бағалау («Қазтест» әдіснамасы) туралы ілімдерімен теориялық тұрғыдан кіріктіріп, ЖОО жүйесіндегі тілдік жоспарлауды дамыту бағыттарын ғылыми негіздеп береді.

9. Тәуелсіз ономастика туралы тұжырымдары. Ғалым ономастикалық кеңістіктің даму заңдылықтарын лингво-мәдени бірегейлік, әлеуметтік семиотика және постколониалдық трансформация контекстінде терең зерделейді. «Тіл және қоғам» журналында жарық көрген зерттеуінде ғалым ономастикалық бірліктердің табиғатын айқындап, атаудың лингвистикалық мағынаны ғана емес, дүниелік білімді де беретін тілдік бірлік екені туралы іргелі пайым ұсынады (Абасилов & Мадалхан, 2015). А. Абасилов өз еңбектерінде ұлттық топонимия мен ономастикалық ландшафтты символдық капитал ретінде қарастырып, тәуелсіз мемлекеттің географиялық және қалалық кеңістігін жат идеологиялық элементтерден тазарту мәселесін көтереді. Өзінің Facebook парақшасында жарияланған авторлық жазбасында ғалым «отарсыз ономастика» концепциясын алға тартып, бұл үдерісті кеңістікті «қайта таңбалау» (символикалық егемендік орнату) актісі

ретінде сипаттайды. Оның тұжырымдауынша, жер-су, елді мекен, көше және кәсіпкерлік нысандары отарлаушылардың есімімен аталған жағдайда, ландшафт бөтен тарихты насихаттап, ұлттық сананы тежеуші факторға айналады. Сондықтан атауларды тарихи қалпына қайтару – халықтың өз үйінің қалай аталатынын өз еркімен шешуге құқылы екенін білдіретін заңды құқықтық-саяси деколонизациялық қадам (Абасилов, 2025d).

Ғалымның ономастикалық ізденістері аймақтық лингвистикалық ландшафтты эмпирикалық талдаумен тығыз ұштасады. «Қызылорда облысы ойконимдері» атты монографиясында ғалым Сыр өңірінің елді мекен атауларының құрылымын кешенді жіктеп, оның табиғат (ландшафт), тілдік-эстетика (поэтика), мемориалдық (кісі есімі) және идеология/тарих сияқты бір-біріне қабаттасып орналасқан көпқабатты стратиграфиялық жүйеден тұратынын дәлелдейді (Абасилов және т.б., 2025). Сонымен қатар «Қызылорда облысының эргонимдері» атты әдістемелік еңбегінде ғалым қалалық кеңістіктегі кәсіпкерлік нысан атауларын (эргонимдерді) әлеуметтік лингвистиканың дербес нысаны ретінде қарастырады. Оның пайымдауынша, эргонимдер топонимикамен (географиялық координат), антропонимикамен (тарихи тұлғалар есімі) және хрематонимикамен (бренд, тауар таңбасы) тоғысатын күрделі шекаралық (перифериялық) сипатқа ие. Ғалым кәсіпкерлік нысандарға атау беруді стихиялы, ретсіз үдеріс емес, қатаң әлеуметтік лингвистикалық нормалар мен маркетингтік заңдылықтарға бағынатын шығармашылық ізденіс ретінде ғылыми негіздейді (Абасилов & Әбілов, 2026).

10. Ұлттық терминология туралы тұжырымдары. А. Абасилов ұлттық терминологиялық қорды қалыптастыру мен жүйелеу мәселелерін мемлекеттік тілдің кодификациясы мен макросоциоллингвистикалық жоспарлаудың стратегиялық өзегі ретінде қарастырады. «Қазақ терминологиясының өзекті мәселелері» атты республикалық ғылыми-практикалық конференция жинағында жарық көрген мақаласында ғалым терминжасам процесінің табиғатын былай деп айқындайды: «Адамның саналы әрекетін қажет ететін тілдің бірден бір саласы – терминология. Басқаша айтқанда, тіл дамытуды саналы түрде қолға алудың бір түріне терминологияны жүйелеу, жетілдіру ісі жатады» (Абасилов, 2002:57). А. Абасиловтың пайымдауынша, әлемдік тілдік тәжірибеде кез келген тілдің қоғамдық-функционалдық қуаты мен бәсекеге қабілеттілігі осы заманғы ғылыми-техникалық прогресс пен саяси-құқықтық өмірді толыққанды қамтамасыз ете алатын дербес терминологиялық жүйесінің қалыптасу деңгейімен бағаланады. Сондықтан қазақ тілінің терминологиялық өрісін жетілдіру – оның мемлекеттік мәртебеде шынайы орнығуы мен болашақ дамуының басты кепілі. Ғалым бұл саланың сан-салалы, өзгерімпаз әрі үнемі серпінді дамып отыратын табиғатын ескере отырып, терминжасам, оны реттеу және академиялық сөздіктер құрастыру жұмыстарының ешқашан тоқтамайтын, жоғары біліктілікті талап ететін кешенді ғылыми үдеріс екенін негіздейді.

11. Әліпби ауыстырудың әлеуметтік астары туралы тұжырымдары. Профессор А. Абасилов ұлттық жазу реформасы мен әліпби ауыстыру мәселелерін таза графикалық немесе лингводидактикалық шеңберде қалдырмай, оның терең қоғамдық-саяси және әлеуметтік астарларын айқындайды. «Жаңа қазақ әліпбиі: әлеуметтік лингвистикалық мәселелері, оларды шешу жолдары» атты ғылыми мақаласында ғалым бұл үдерістің теориялық сипатын былай деп тұжырымдайды: «Әліпби – адамдар ақылдаса отырып жасайтын, тіл дамытудағы саналы әрекеттердің бірі» (Абасилов, 2018). Оның пайымдауынша, әліпби реформасы – мемлекеттік тілдің ішкі құрылымын модернизациялаудың және сыртқы функционалдық беделін арттырудың ең жоғары макросоциоллингвистикалық деңгейі. Алайда ғалым бұл реформаның қоғамдық талқылану форматына қатысты өзіндік сыни ұстанымын ашық білдіреді: «Әліпби – бұл көпшілік болып дауысқа салып шешетін мәселе емес», – дей келіп, бұл іргелі шаруаны «Шымшық сойса да қасапшы сойсын» деген халықтық қағидамен байланыстырып,

таңбалау жүйесін жасауды тек нақты кәсіби мамандар шоғырына (фонетист, морфолог, педагог, IT-информатиктерге) тапсыру қажеттігін негіздейді. Олай болмаған жағдайда реформаны жалпыхалықтық дилетанттық талқылауларға салу – жап-жақсы басталған мемлекеттік жобаны тас-талқан етіп, мәселені «сағызша созып», қазақ тілінің іс жүзінде дамымай, тығырыққа тіреліп отыра беруіне алып келетін деструктивті шара ретінде бағаланады (Абасилов, 2020).

Ғалым өз зерттеулерінде отандық әліпби реформасын геосаяси және түркітанымдық кеңістік контекстінде пайымдайды. Оның тұжырымдауынша, посткеңестік түркітілдес мемлекеттердегі әліпби реформалары – түркі әлемімен рухани интеграциялану, жаңа цифрлық технологиялық ыңғайлылыққа қол жеткізу және ұлттық фонетикалық жүйені кодификациялау сияқты маңызды құрамдас бөліктерді қамтитын, мемлекеттік бірегейлікті нығайтудың стратегиялық құралы. Профессор А.Абасилов латын графикасына көшу үдерісін «жай ғана таңба ауыстыру емес, бұл – рухани және технологиялық жаңғыру қадамы» деп нақты сипаттайды. Осы орайда әліпби ауыстырудың әлеуметтік астарын сәтті басқару үшін бауырлас посткеңестік елдердің бұл саладағы тарихи жетістіктері мен кемшіліктерінен дер кезінде ғылыми сабақ алу қазақстандық тілдік жоспарлау жүйесінде міндетті түрде ескерілуі тиіс.

Бұл пайымдаулар халықаралық социолінгвистика теоретигі Б. Спольскидің тілдік менеджмент және ұлттық жазу реформалары теориясымен және Э. Хаугеннің тілдік кодификациялау мен модернизациялау үлгілерімен толықтай үйлесім табады. Спольски мен Хауген әліпби ауыстырудың табыстылығы қоғамдық консенсус пен кәсіби ғылыми жоспарлаудың теңгеріміне байланысты екенін негіздеген. Аман Абасилов бұл әлемдік әдіснаманы қазақ қоғамының өтпелі кезеңдегі лингво-саяси ахуалымен ұштастырып, мемлекеттік тілді графикалық тұрғыдан жаңғырту туралы теориялық пайымдауларын жаңа геолінгвистикалық және отарсыздану тұжырымдарымен байыта түседі.

12. Тілдік отарсыздану туралы тұжырымдары. Аман Абасиловтың бүкіл әлеуметтік лингвистикалық концепциясының, ғылыми-теориялық ізденістерінің логикалық әрі концептуалды шыңы – «тілдік отарсыздану» пайымдары. Ғалым өз еңбектерінде бұл феноменді жай ғана лингвистикалық құбылыс емес, өзіндік аспектілері мен толып жатқан проблемалары бар кешенді процесс ретінде анықтайды. Оның пайымдауына сүйенсек, «тілдік отарсыздану – бұл тек қазақша сөйлеу емес, бұл – қазақ тілінің интеллектуалдық және ғылыми әлеуетіне деген сенімді қалпына келтіру». Ғалым мемлекеттік тілдің ішкі тірі тынысын жандандыру және оның қоғамдық функцияларын толыққанды дамыту үшін, ең алдымен, оны өткен ғасырлардағы орыстандыру саясатының қысымынан құтқару қажеттігін негіздейді. Ол үшін кеңес заманында идеологиялық мақсатта енгізілген, қазақ тілінің ішкі заңдылықтарын бұзатын кейбір жасанды лингвистикалық нормалар мен емле-ережелерді түбегейлі қайта қарап, тілдің төл табиғатына қарай түзетуді және кезек күттірмейтін кешенді тіл реформасын жүргізуді басты міндет етіп қояды.

Ғалымның тұжырымдауы бойынша, постколониалды қоғамда лингвистикалық тәуелсіздік орнату оңай үдеріс емес, ол әрбір азаматтан «ерлік пен саналы таңдауды талап етеді». Өйткені бұл контексте тіл – жай ғана хабар алмасу құралы емес, ол «империализмге қарсы тұрудың және ұлттық тұтастықты сақтаудың басты тетігі». А. Абасилов «лингвистикалық тәуелсіздікке» жетудің әлеуметтік-саяси формуласын нақтылайды: бұл – отарлау кезеңінде үстемдікке ие болған бөтен тілдің әкімшілік-психологиялық қысымынан босап, ана тіліне толықтай көшу, халықтың өз тарихы мен мәдениетін қайта жаңғыртуы деген сөз. Лингвистикалық тәуелсіздік алған мемлекет өзінің ішкі істерінде, заң шығару, мемлекеттік басқару және білім беру жүйелерінде өз ана тілін толық қолдануға шынайы мүмкіндік алып, саяси дербестігін бекемдейді. Ең бастысы, бұл құбылыс ұзақ жылдар бойғы бағыныштылық салдарынан қоғамдық санада ұялап қалған «екінші деңгейлі халық» деген маргиналды стереотипті түбегейлі жойып,

ұлттық мақтаныш сезімін оятады (Абасилов, 2025с).

Автор бұл деколонизациялық трансформацияны әлемдік тәжірибемен сабақтастыра отырып, Балтық елдері, Грузия, Әзербайжан және Украина сияқты посткеңестік мемлекеттердің өз ана тілдерінің қолданыс аясын кеңейту арқылы барлық азаматтарын ортақ мемлекеттік құндылықтар айналасына біріктіріп отырғанын мысалға келтіреді. Оның пайымынша, қазіргі таңда Орта Азия елдерінде, соның ішінде Қазақстанда бұл үдерістің жаңа қарқын алуы – жаһандану дәуірінде ұлттың өзіндік бет-бейнесі мен лингвистикалық қауіпсіздігін сақтап қалуды көздейтін әлеуметтік заңды құбылыс.

Қорытынды

Қорыта келгенде, социоллингвист-ғалым А. Абасиловтың әлеуметтік лингвистикалық тұжырымдары Батыс социоллингвистикасының көрнекті өкілі Джошуа Фишманның еңбектерімен өте жоғары деңгейде ұқсастық танытады. Фишманның тілдің сақталуы, тілдік ауысу және тілдік қауымдастықтың ішкі уәждемесі туралы классикалық теориясы А. Абасилов концепцияларының әдіснамалық тірегі іспетті. Екі ғалым да тілдің шынайы өміршеңдігі оның тек құқықтық құжаттарда жазылуымен емес, «жүрек тілі» (ана тілі) ретінде отбасы деңгейіндегі ұрпақтар сабақтастығында және күнделікті шынайы әлеуметтік-коммуникативтік тәжірибеде қолданылуымен өлшенетінін бірдей қолдайды. Фишманның тілді қайта жандандыру моделі А. Абасиловтың қазақ тілін «қауқарсыз» деген стереотиптен арылтып, оның интеллектуалдық әлеуетіне деген сенімді қалпына келтіру туралы идеяларымен тікелей сабақтасады.

Алайда А. Абасиловтың зерттеулері Бернард Спольски ұсынған дәстүрлі тіл саясаты моделінен (тәжірибе, идеология, менеджмент) өзіндік деколониалдық және прагматикалық қырларымен айқын ерекшеленеді. Спольски Батыс елдерінің лингвистикалық ландшафтына сүйеніп, тіл саясатын негізінен либералды-функционалдық тұрғыдан реттеуді ұсынса, А. Абасилов посткеңестік Қазақстан қоғамының тарихи жарақаты мен «лингвистикалық шизофрениясын» ескере отырып, тіл саясатын сананы отарсыздандыру құралы ретінде қарастырады. Ғалым Спольскидің таза әкімшілік «менеджмент» қағидасына нарықтық-экономикалық сипат енгізді: ол тілдік жоспарлауды құрғақ ұрандардан нақты «экономикалық деңгейге» өткізуді, яғни қазақ тілін ақша табу, мансап құру және әл-ауқатты арттыру құралына — «табыс тіліне» айналдырудың прагматикалық моделін ұсынды. Бұл — Батыс социоллингвистикасында сирек қаралатын лингво-экономикалық деколонизацияның ерекше үлгісі.

Сонымен қатар А. Абасиловтың зерттеулері тұтас түркі әлеміндегі социоллингвистикалық ізденістерге баға жетпес үлес қосады. Ғалым посткеңестік түркітілдес мемлекеттердегі (Әзербайжан, Өзбекстан, Түрікменстан т.б.) әліпби және тіл реформаларын Қазақстанның тілдік жоспарлау жүйесімен салыстыра отырып, латын графикасына көшуді «жай ғана таңба ауыстыру емес, бұл – рухани және технологиялық жаңғыру қадамы, түркі әлемімен интеграцияланудың стратегиялық құралы» деп бағалайды. Оның аймақтық асимметрияны, эргонимдер мен ойконимдерді стратиграфиялық (көпқабатты) тұрғыдан зерттеу әдістемесі бауырлас түркі халықтарының тілдік ландшафтын деколонизациялау үшін ортақ ғылыми-әдіснамалық үлгі (универсалды модель) болып табылады.

Сонымен, ғалым Аман Абасиловтың әлеуметтік лингвистикалық тұжырымдарын кешенді саралау негізінде мынадай қорытындылар жасалды:

1. Зерттеу барысында А. Абасиловтың қазақ тіл біліміндегі макросоциоллингвистика, тілдік отарсыздану және лингво-экономика бағыттарын жүйелеудегі рөлі айқындалды. Ғалымның «лингвистикалық шизофрения», «отарсыз ономастика», «табыс тілі», «қаңқа мен қан» метафорасы сияқты концептуалды пайымдаулары отандық социоллингвистиканың ғылыми-теориялық аппаратын жаңа ұғымдармен байытты.

2. Зерттеудің теориялық маңызы – отандық ғалымның тұжырымдарын Батыстың (J. Fishman, B. Spolsky, E. Haugen т.б.) классикалық модельдерімен сәтті интеграциялап, посткеңестік өтпелі қоғамдардағы тілдік ахуал мен диглоссияны түсіндірудің өзіндік дербес ғылыми-теориялық парадигмасын дәлелдеуінде. Тілдің әлеуметтік саралануы А. Байтұрсынұлы мен Қ. Жұбанов ілімдерінен бастау алатын ұлттық дәстүрмен сабақтастырылды.

3. Ғалым ұсынған идеялардың қолданбалы маңызы жоғары. ЖОО-лардың тілдік емес мамандықтарында «Кәсіби қазақ тілін» функционалдық сауаттылық ретінде міндетті түрде оқыту және оны «Қазтест» арқылы бағалау, мемлекеттік дамыту қаржысын «шара өткізуден» «өнім жасауға» бағыттау, сондай-ақ қалалық эргонимдерді нейминг заңдылықтарымен реттеу ұсыныстары Қазақстан Республикасының тіл саясатын дамытудың мемлекеттік бағдарламаларын тиімді жүзеге асыруға тікелей практикалық нұсқаулық бола алады.

4. Социоллингвист-ғалым А. Абасиловтың ғылыми мұрасы болашақ жас зерттеушілер үшін жаңа бағыттарға жол ашады. Сананы тілдік отарсыздандырудың психолингвистикалық тетіктерін зерттеу, цифрлық кеңістік пен IT-технологияларда қазақ тілінің жаңа ресурстық контенттерін жоспарлау, сондай-ақ түркі әлеміндегі ортақ ономастикалық және терминологиялық стандарттарды қалыптастыру сияқты ғылыми ізденістерге А. Абасилов тұжырымдары әрдайым іргелі әдіснамалық бағдаршам қызметін атқара бермек.

Әдебиеттер тізімі

Абасилов, А. (2002). Терминологияны жүйелеу – тіл дамытудың басты шарттарының бірі. *Қазақ терминологиясының өзекті мәселелері: республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары* (57–60-бб.). Астана.

Абасилов, А. (2016a). *Әлеуметтік лингвистика: оқу құралы*. Алматы: Palitra Press.

Абасилов, А. (2016b). *Әлеуметтік лингвистика сөздігі: оқу құралы*. Алматы: Palitra Press.

Абасилов, А. (2018). Жаңа қазақ әліпбиі: әлеуметтік лингвистикалық мәселелері, оларды шешу жолдары. *Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы*, 2(123), 8–15.

Абасилов, А. (2020, 6 наурыз). Идея бар, нәтиже жоқ. Не істеу керек? *Abai.kz*.

Абасилов, А. (2021). *Мемлекеттік тіл: әлеуметтік лингвистикалық проблемалары, оларды аймақтық тұрғыдан шешу жолдары: монография*. Алматы: Мемлекеттік тілді дамыту институты.

Абасилов, А. (2023a, 18 мамыр). Тіл саясаты: адамдар нені өзгерткісі келеді? *Ана тілі*. <https://anatili.kazgazeta.kz/news/61842>

Абасилов, А. (2023b, 16 қараша). Мемлекеттік тілді оқытуда бірізділік керек. *Ана тілі*. <https://anatili.kazgazeta.kz/news/62478>

Абасилов, А. (2025a). «Тіл меңгеру» ұғымы: әлеуметтік лингвистикалық сипаттамасы мен деңгейлері. *Мемлекеттік тілді оқытудың деңгейлері мен сатылары: монография-оқулық* (64–66-бб.). Алматы: Мемлекеттік тілді дамыту институты.

Абасилов, А. (2025b). ЖОО-ның тілдік емес мамандықтарының қазақ тобындағы қазақ тілі мәселесі. *Мемлекеттік тілді оқытудың деңгейлері мен сатылары: монография-оқулық* (403-б.). Алматы: Мемлекеттік тілді дамыту институты.

Абасилов, А. (2025c). Қазақстандағы тілдік отарсыздандыру: әлеуметтік лингвистикалық аспектілері мен проблемалары. *Туған тіл*, 4(46), 65–74.

Абасилов, А. (2025d). *Авторлық жазба* [Facebook парақшасындағы жазба]. <https://>

www.facebook.com/share/p/1LHGc5qCbh/

Абасилов, А. (2026a, 27 ақпан). Қазақша сөйлеу «сәнді әрі тиімді» болған кезде, танымалдылық мәселесі өздігінен шешіледі. *Inbusiness.kz*.

Абасилов, А. (2026b). Тілдің әлеуметтік саралануы: лингвистикалық идеялардың бастауы мен дамуы. *БҚИТУ хабаршысы*, 1(37). <https://ojs.wkitu.kz/>

Абасилов, А. (2026c). «Мемлекеттік тіл» деген терминді «ресми тіл» деп ауыстыру керек. *Inbusiness.kz*. https://inbusiness.kz/kz/author_news/memlekettik-til-degen-termin-di-resmi-til-dep-auystyru-kerek

Абасилов, А. (2026d). Ұлттың жанын ұлықтауымыз керек. *Жалағаш жаршысы*. <https://new.zhalagash-zharshysy.kz/kogam/17539-ltty-zhanyn-lytauymyz-kerek.html>

Абасилов, А., & Мадалхан, Д. (2015). Қызылорда қаласының эргонимдері. *Тіл және қоғам*, 4(42), 85–93.

Абасилов, А.М., & Әбілов, А.Ә. (2026). Қызылорда облысының эргонимдері: мемлекеттік қызметшілерге және кәсіпкерлерге арналған әдістемелік нұсқаулық. Қызылорда.

Абасилов, А.М., Әбілов, А.Ә., & Біләлов, С.У. (2025). Қызылорда облысы ойконимдері: монография. Қызылорда: Жиенай.

Байтұрсынұлы, А. (1992). Қазақша сөз жазушыларға. *Тіл тағылымы* (395-б.). Алматы: Ана тілі.

Жұбанұлы, Қ. (2013). Төңкеріс және қазақтың ұлт тілі. Ғ. Әнес (құраст.), Қазақ тіл білімінің мәселелері (439-б.). Алматы: Абзал-Ай.

Сүлейменова, Ә.Д., Шаймерденова, Н.Ж., & Аканова, Д.Х. (2007). *Языки народов Казахстана: социолінгвистический справочник*. Алматы: Арман-ПВ.

Хасанұлы, Б. (1992). *Ана тілі – ата мұра* (қазақ тілінің жер жүзі тілдері жүйесіндегі алатын орны). Алматы: Жазушы.

Шаймерденова, Н.Ж. (2012). *Языковая политика и этническая идентичность в социокультурном пространстве Казахстана*. Алматы: Паритет.

Ferguson, C.A. (2020). *Structuralist linguistics and language change*. Berlin: De Gruyter Mouton.

Fishman, J.A. (2021). *The sociology of language: An interdisciplinary social science approach to language in society*. Berlin: De Gruyter Mouton.

Haugen, E. (2018). *The ecology of language: Essays by Einar Haugen*. Stanford: Stanford University Press.

Labov, W. (2018). *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Spolsky, B. (2021). *Rethinking language policy*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

References

Abasilov, A. (2002). Systematising terminology is one of the main conditions for language development. In *Topical issues of Kazakh terminology: Proceedings of the republican scientific and practical conference* (pp. 57–60). Astana. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2016a). *Sociolinguistics: A textbook*. Almaty: Palitra Press. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2016b). *Dictionary of sociolinguistics: A textbook*. Almaty: Palitra Press. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2018). The new Kazakh alphabet: Sociolinguistic problems and ways of solving them. *Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University*, 2(123), 8–15. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2020, March 6). There is an idea, but no result. What is to be done? *Abai.kz*. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2021). *The state language: Sociolinguistic problems and regional ways of solving them: A monograph*. Almaty: Institute for the Development of the State Language. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2023a, May 18). Language policy: What do people want to change? *Ana tili*. <https://anatili.kazgazeta.kz/news/61842> [in Kazakh].

Abasilov, A. (2023b, November 16). Consistency is needed in teaching the state language. *Ana tili*. <https://anatili.kazgazeta.kz/news/62478> [in Kazakh].

Abasilov, A. (2025a). The notion of “language acquisition”: Its sociolinguistic characteristics and levels. In *Levels and stages of teaching the state language: A monograph-textbook* (pp. 64–66). Almaty: Institute for the Development of the State Language. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2025b). The problem of the Kazakh language in Kazakh-medium groups of non-linguistic specialities at higher education institutions. In *Levels and stages of teaching the state language: A monograph-textbook* (p. 403). Almaty: Institute for the Development of the State Language. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2025c). Linguistic decolonisation in Kazakhstan: Sociolinguistic aspects and problems. *Tugan til*, 4(46), 65–74. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2025d). *Author's post* [Post on a personal Facebook page]. <https://www.facebook.com/share/p/1LHGc5qCbh/> [in Kazakh].

Abasilov, A. (2026a, February 27). When speaking Kazakh becomes “fashionable and profitable”, the question of its popularity will resolve itself. *Inbusiness.kz*. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2026b). Social differentiation of language: The origin and development of linguistic ideas. *Bulletin of WKITU*, 1(37). <https://ojs.wkitu.kz/> [in Kazakh].

Abasilov, A. (2026c). The term “state language” should be replaced by “official language”. *Inbusiness.kz*. [in Kazakh].

Abasilov, A. (2026d). We must exalt the soul of the nation. *Zhalagash zharshysy*. [in Kazakh].

Abasilov, A., & Madalkhan, D. (2015). Ergonyms of the city of Kyzylorda. *Til jane qogam*, 4(42), 85–93. [in Kazakh].

Abasilov, A.M., & Abilov, A.A. (2026). *Ergonyms of the Kyzylorda region: Methodological guidelines for civil servants and entrepreneurs*. Kyzylorda. [in Kazakh].

Abasilov, A.M., Abilov, A.A., & Bilalov, S.U. (2025). *Oikonyms of the Kyzylorda region: A monograph*. Kyzylorda: Zhienai. [in Kazakh].

Baitursynuly, A. (1992). To those who write in Kazakh. In *Lessons of language* (p. 395). Almaty: Ana tili. [in Kazakh].

Ferguson, C.A. (2020). *Structuralist linguistics and language change*. Berlin: De Gruyter Mouton.

Fishman, J.A. (2021). *The sociology of language: An interdisciplinary social science approach to language in society*. Berlin: De Gruyter Mouton.

Haugen, E. (2018). *The ecology of language: Essays by Einar Haugen*. Stanford: Stanford University Press.

Khasanuly, B. (1992). *The mother tongue is ancestral heritage (the place of the Kazakh language in the system of the world's languages)*. Almaty: Zhazushy. [in Kazakh].

Labov, W. (2018). *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Shaimerdenova, N.Zh. (2012). *Language policy and ethnic identity in the socio-cultural space of Kazakhstan*. Almaty: Raritet. [in Russian].

Spolsky, B. (2021). *Rethinking language policy*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Suleimenova, E.D., Shaimerdenova, N.Zh., & Akanova, D.Kh. (2007). *Languages of the peoples of Kazakhstan: A sociolinguistic handbook*. Almaty: Arman-PV. [in Russian].

Zhubanuly, Q. (2013). The revolution and the national language of the Kazakhs. In G. Anes (Comp.), *Problems of Kazakh linguistics* (p. 439). Almaty: Abzal-Ai. [in Kazakh].

A.S. Seitzhanov¹, D.A. Madalkhan²

¹*“ORDA” International Higher College, Kyzylorda, Kazakhstan*

²*Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan*

(E-mail: ¹seitjanov.alaidar@gmail.com; ²Danabek.amanuly@gmail.com)

Sociolinguistic Concepts of the Scholar-Sociolinguist Aman Abaslov

Abstract. Globalisation and the processes of linguistic decolonisation compel post-Soviet societies to rethink language policy on a new scholarly and theoretical basis. The aim of this article is to systematise the fundamental sociolinguistic concepts of Professor Aman Abaslov and to determine their significance for contemporary Kazakh linguistics and for the Turkic world. The scholarly value of the study lies in the fact that his concepts are analysed for the first time as an integral paradigm, while its practical value lies in the direct applicability of his proposals to state language-policy programmes. The work rests on theoretical analysis and synthesis as well as on descriptive, comparative, contextual and legal methods of analysis; the empirical base consists of the scholar's monographs, textbooks, methodological guidelines and analytical articles published between 2002 and 2026. As a result, his concepts were systematised within twelve thematic areas, and it was demonstrated that they resonate with J. Fishman's theory of language vitality while differing from B. Spolsky's model through their decolonial orientation and linguo-economic pragmatism (the “language of income”). It was established that his ideas on alphabet reform and on the “re-marking” of space constitute a universal model applicable to sociolinguistic research across the Turkic world. The value of the study lies in enriching the theoretical apparatus of Kazakh linguistics with such notions as “linguistic independence”, “linguistic schizophrenia” and “decolonised onomastics”. The practical significance of its conclusions is expressed in concrete applied proposals: integrating the teaching of professional Kazakh at universities with the Qaztest system and redirecting state funding for language development from “holding events” towards “creating products”.

Keywords: Aman Abaslov, sociolinguistics, language policy, language planning, linguistic decolonisation, Latin alphabet, onomastics, terminology, language of income, Turkic world.

А.С. Сейтжанов¹, Д.А. Мадалхан²

¹*Международный высший колледж «ORDA», Кызылорда, Казахстан*

²*Кызылординский университет имени Коркыт ата, Кызылорда, Казахстан*

(E-mail: ¹seitjanov.alaidar@gmail.com; ²Danabek.amanuly@gmail.com)

Социолінгвістическіе концепції ученого-соціолінгвіста Амана Абасилова

Аннотация. Процессы глобализации и языковой деколонизации требуют осмысления языковой политики постсоветских обществ на новой научно-теоретической основе. Цель статьи – систематизировать фундаментальные социолінгвістическіе концепции ученого, профессора Амана Абасилова и определить их значимость для современного казахского языкознания и тюркского мира. Научная значимость исследования состоит в том, что концепции ученого впервые проанализированы как целостная парадигма, а практическая – в возможности прямого применения его предложений в государственных программах развития языковой политики. Работа опирается на методы теоретического анализа и синтеза, а также на дескриптивный, компаративный, контекстуальный и правовой анализ; эмпирическую базу составили монографии, учебные пособия, методические указания и аналитические статьи ученого, опубликованные в 2002–2026 годах.

В результате концепции ученого систематизированы в рамках двенадцати тематических направлений; доказано их созвучие теории языковой витальности Дж. Фишмана и одновременно отличие от модели Б. Спольски деколониальной направленностью и лингвоэкономическим прагматизмом («язык дохода»). Установлено, что предложенные ученым идеи алфавитной реформы и «переозначивания» пространства представляют собой универсальную модель для социолингвистических исследований тюркского мира. Ценность исследования заключается в обогащении теоретического аппарата казахского языкознания понятиями «лингвистическая независимость», «лингвистическая шизофрения», «деколонизированная ономастика». Практическое значение выводов выражается в конкретных прикладных предложениях: интеграция преподавания профессионального казахского языка в вузах с системой «Казтест» и переориентация государственного финансирования развития языка с «проведения мероприятий» на «создание продукта».

Ключевые слова: Аман Абасилов, социолингвистика, языковая политика, языковое планирование, языковая деколонизация, латинская графика, ономастика, терминология, язык дохода, тюркский мир.

Авторлар туралы мәлімет:

Сейтжанов Ә.С. – түркі тілі магистрі, Халықаралық «ORDA» жоғары колледжінің директоры, Қызылорда қ., Қазақстан. ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4247-8031>

Мадалхан Д.А. – гуманитарлық ғылымдар магистрі, Қорқыт ата атындағы Қызылорда университетінің докторанты, Қызылорда қ., Қазақстан. ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4675-910X>

Information about authors:

Seitzhanov A.S. – Master of Turkic Language, Director of the “ORDA” International Higher College, Kyzylorda, Kazakhstan. ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4247-8031>

Madalkhan D.A. – Master of Humanities, PhD student at Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan. ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4675-910X>

Сведения об авторах:

Сейтжанов А.С. – магистр тюркского языка, директор Международного высшего колледжа «ORDA», Кызылорда, Казахстан. ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4247-8031>

Мадалхан Д.А. – магистр гуманитарных наук, докторант Кызылординского университета имени Коркыт ата, Кызылорда, Казахстан. ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4675-910X>

Бұл жұмыс Creative Commons Attribution-Коммерциялық Емес 4.0 Халықаралық лицензиясы бойынша лицензияланған.
This work is licensed under Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License